

ASHAB -I KEHF AKSARAY'DA UYANIYOR – 5 –**“Xliara – Chlorus – el-Kurra – Ihlara”****AHMET KUŞSAN****Ashâb-ı Kehf Mağarasının Yeri
Üzerindeki Tarihî Rekabet**

Ashâb-ı Kehf Mağarası'nın yeriyle ilgili olarak 13. yüzyıldan itibaren kaynaklarda Afşin'in adı öne çıkmaktadır. Ancak Osmanlı döneminde Afşin kısmen önemini yitirirken, bu kez Tarsus öne çıkmış, günümüzde ise Tarsus ve Afşin arasında bir yarış sürmekte, Lice de bu yarışa katılmaya hazırlanmaktadır.

Diğer yandan Efes, Müslüman araştırmacılar tarafından pek kabul görmese de Bizans'tan bu yana Hristiyan dünyası için önemli bir hac merkezi olmaya devam etmektedir.

**13. Yüzyıldan Önceki Kaynaklarda
Mağara Rivayetleri**

Peki, 13. yüzyıldan daha önceki kaynaklarda durum nasıldı? O dönemde Ashâb-ı Kehf Mağarası ile ilgili hangi rivayetler dile getiriliyordu?

Her ne kadar Afşin merkezli araştırmacılar, ilk kaynaklarda dahi mağaranın Afşin'de yer aldığını ileri sürseler de Prof. Dr. Oya Pancaroğlu, 12. yüzyıl sonlarına doğru günümüz Afşin'inde ikinci bir mağaradan söz edilmeye başlandığını belirterek, Anadolu'da 12. yüzyıldan önce başka bir yerin Ashâb-ı Kehf Mağarası olarak kabul edildiğini vurgular.

Buna rağmen 13. yüzyıldan itibaren Afşin'in adı ön plana çıkmış, Selçuklu döneminde buradaki mağara büyük bir manevi değer kazanarak önceki mağaranın bile unutulmasına sebep olmuştur.

Afşin'den Önce Gösterilen İlk Mağara

Peki, Afşin'den önce Ashâb-ı Kehf Mağarası olarak anılan ilk mağara neredeydi?

Pancaroğlu, 1215 yılında gezgin Herevî'nin hem birinci mağarayı hem de Afşin'deki mağarayı gördüğünü nakleder.

Herevî'ye geçmeden önce iki önemli İslam coğrafyacısının anlatımlarına kulak verelim:

10. yüzyıldan İbn Hurdâzbih ve 13. yüzyıldan Yâkut el-Hamevî.

İbn Hurdâzbih (ö. 912-913), mağaranın Amorium (bugünkü Afyon/Emirdağ) ile Nicea (Bursa/İznik) arasında, Harsenan Dağı'nın burnunda yer alan el-Kurra isimli mevkiye olduğunu söyler. Pancaroğlu, el-Kurra'yı Niğde'nin 30 km kuzeybatısına konumlandırmakla birlikte, yerin kesin olarak neresi olduğu hakkında başka bir yorum getirmemiştir.

Yâkut el-Hamevî (ö. 1229) ise mağaranın yine Amorium ile Nicea arasında, Tarsus'a 10-11 günlük mesafede olduğunu belirtir. Ayrıca Belka, Amman, Afşin ve Endülü's'te de Ashâb-ı Kehf mağaralarının bulunduğunu ifade eder.

Fakat el-Kurra'nın, İbn Hurdâzbih'in tarif ettiği şekilde Emirdağ ile İznik arasında yer almadığı açıktır. Bu duruma Pancaroğlu şöyle açıklık getirir:

“Bu iki şehir, mağaranın yeriyle ilgili olarak pek çok yerde anılır. Bu durumda, mağaranın iki şehir arasındaki bir bölgede olması ya da iki şehrin mağaraya giden yol üzerinde bulunması söz konusu olabilir.”

Ihlara ile Bağlantılı Görüşler

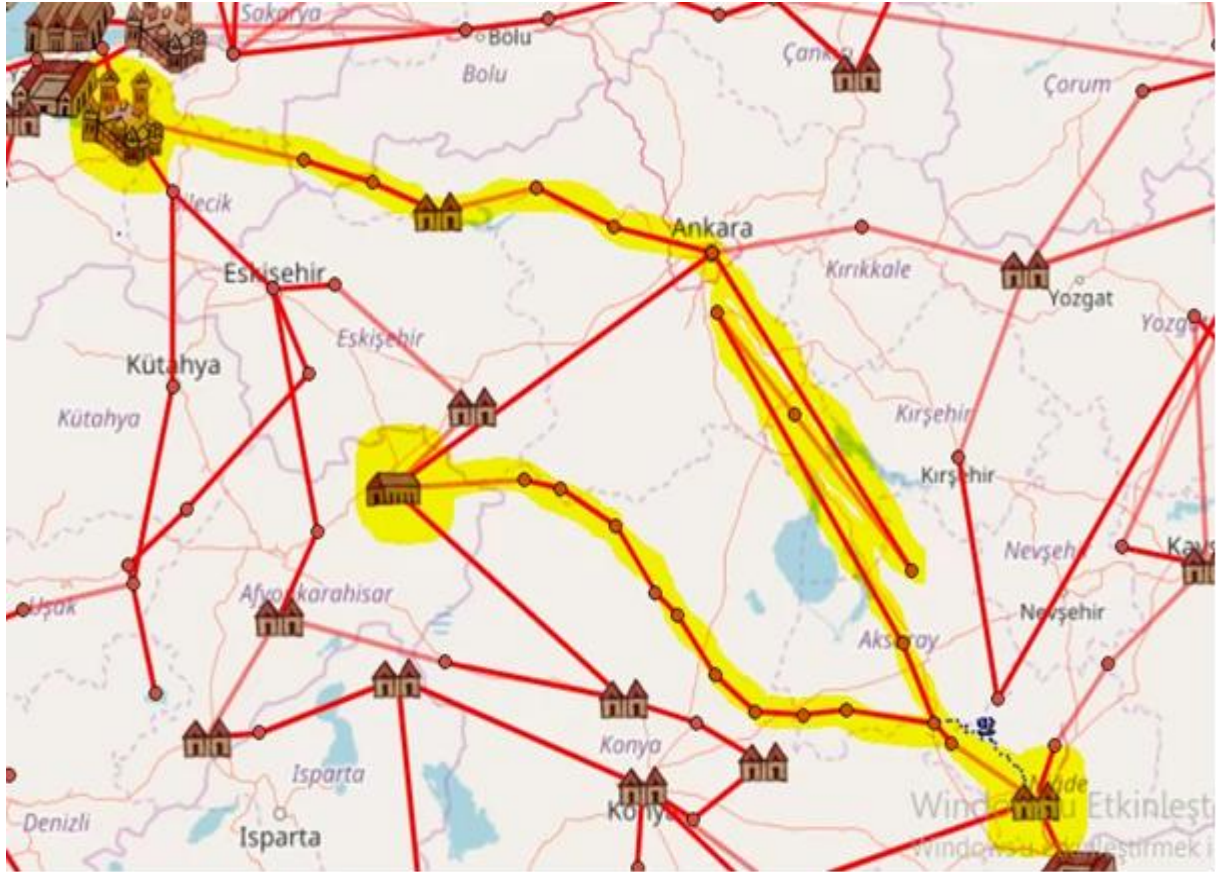
Benim kanaatim ise şudur:

Harsenan Dağı'nın burnunda, Niğde'nin 30 km kuzeybatısında, Tarsus'a 10-11 günlük yaya mesafesinde yer alan ve Arap kaynaklarında “el-Kurra” adıyla anılan yer,

Romalıların Chlorus (Xliara) olarak bildiği İhlara'dan başkası değildir.

Aşağıdaki haritada görülen güzergâhta, Tyana'dan kuzeye doğru ilerleyen yol, Hasan Dağı'nın batısından geçmektedir. Ancak ilk dönemlerde bu yol, Hasan Dağı'nın doğu yakasından geçmekteydi; yani Altunhisar, Ulukışla Köyü, Kitreli ve İhlara hattını takip ediyordu.

Güneyden gelenler, bu güzergâhta Hasan Dağı'nın doğusunu dolanarak kuzeye yönelir, ardından yol ikiye ayrılarak Emirdağ ve İznik yönlerine devam ederdi. Yani İhlara Prof. Dr. Oya Pancaroğlu'nun aktardığı bilgilerle uyumlu şekilde, bu iki önemli şehre giden yol üzerinde yer almaktadır. Haritada yoğun mavi-siyah noktalarla işaretlenmiş bölge, İhlara'dır.

İhlara'nın Niğde'nin kuzeybatısında yer alması, Tarsus'a da 10 günlük bir yaya yolculuğu mesafesinde olması; el-Kurra adının fonetik olarak Cholorus/Xliara ile benzerliği, Arapların Cholorus'u "el-Kurra"ya çevirmiş olabileceği ihtimali ve Harsenan adının Hasan

Dağı (Athar Dağı) ile ilişkilendirilebileceği düşüncesi kanaatimi güçlendirmektedir.

Diğer yandan Aksaray yöresinde anlatılan Erenler Mağarası rivayetinde de 3 evliyanın Hasan Dağı eteklerinde uyuyan Ashâb-ı Kehf'i uyandırmayı beklediği ifade edilir.

Özetle, Roma döneminden Selçuklulara kadar uzanan süreçte, Afşin'den önce Ashâb-ı Kehf'in yattığına inanılan mağara kanaatimce Hasan Dağı eteklerinde yer almaktaydı. İlk rivayetlerde bu gençlerin Tyana'dan kaçarak Hasan Dağı'nı aşıp, İhlara'daki mağaralarda uykuya daldığı düşünülmüş olmalıdır.

Obruk Tartışması ve Herevî'nin Güzergâhı

Şimdi de gelelim Oya Hoca'nın, İslam coğrafyacıları tarafından Afşin'den önce Anadolu'daki ilk Ashâb-ı Kehf mağarası olarak gösterildiğini belirttiği ve Herevî'nin de ziyaret ettiğini aktardığı Obruk'tan söz etmeye...

Araştırmacı İbrahim Hakkı Konyalı, pek çok ilim adamının Herevî'nin “Obruk” diye anlattığı yeri Konya-Kızören Obruğu ya da Obruk Hanı zannetmesini eleştirerek, Obruk'un Afşin'deki mağara olduğunu iddia etmiştir.

Buna karşılık Pancaroğlu, Obruk'un Afşin'deki mağara olmasına ihtiyatla yaklaşmış, hatta el-Kurra'yı Niğde'nin 30 km kuzeybatısına yerleştirmesine rağmen Herevî'nin Obruk diye bahsettiği yerin Konya-Kızören Obruğu veya Obruk Hanı olabileceğini de ifade etmiştir.

Herevî'nin aktardığı güzergâh ise İznik'ten başlayarak güneydoğuya Emirdağ, Konya, Kayseri, Obruk hattını takip eder; oradan Elbistan ve Malatya'ya yönelir. Pancaroğlu, bu sıralamada Obruk'un Kayseri'den sonra değil, aslında önce yazılmış olması gerektiğini düşünerek bir istinsah (nüsha kopyalama) hatasına dikkat çekmiştir. Ona göre Obruk'taki mağara, Anadolu'da Ashâb-ı Khef'e dair bilinen en eski mağaradır ve Niğde'nin batısında yer almalıdır.

Ancak bu güzergâhta Obruk'un Kayseri'den sonra zikredilmesi, Obruk'un Niğde'nin doğusuna yerleştirilmiş olması gibi bir soruna yol açmaktadır. Bu nedenle Oya Hoca, burada bir istinsah hatası bulunduğunu ve aslında bahsedilen yerin Konya-Kızören Obruğu veya Obruk Hanı olabileceğini ileri sürmüştür.

Görüldüğü gibi Herevî'nin Obruk olarak anlattığı yerin Afşin olduğunu savunanlar kadar Konya civarında olduğunu düşünenler de vardır.

Fakat kanaatime göre Obruk, ne Afşin'deki mağaradır ne de Obruk Hanı'dır. Obruk, İhlara'dır.

Daha önce de ifade ettiğim gibi, Harsenan Dağı'nın burnunda, Niğde'nin 30 km kuzeybatısında, Tarsus'a 10-11 günlük mesafede bulunan ve Arap kaynaklarında “el-Kurra” olarak anılan yerin, Romalıların Chlorus (Xliara) diye tanıdığı İhlara'dan başka bir yer olmadığı kanaatindeyim. Bu nedenle Herevî'nin ziyaret ettiğini söylediği Obruk'un da İhlara olduğuna inanıyorum.

Ayrıca Herevî'nin aktardığı güzergâhın da aslında doğru olduğunu, eserde bir istinsah (kopyalama) hatası bulunmadığını düşünüyorum; fakat güzergâhın yorumlanış biçimi konusunda farklı bir bakış açısına sahibim.

Herevî'nin anlattığı Obruk'un İhlara ile olan ilişkisini daha detaylı şekilde bir sonraki yazımda ele almak üzere, şimdilik hoşça kalın...